ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԵՐԻՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 15 ՅՈՒՆԻՍԻ 1863 — ԹԻՒ 703

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ · 15 ՅՈՒՆԻՍԻ

Ընդդէմ բարլամենտին մէջ միստր Կրէկորի պատգամաւորը Թուրքաստանի դէմ անհիմն ամբաստանութիւններ ընելով, միստր Լէյարտ օրինաւոր փաստերով պաշտպանեց օսմանեան կառավարութիւնը և զրուցեց թէ "միստր Կրէկորին Թուրքաստանի վրայօք ըրած աղետալի նկարագրութիւնը բոլորովին սխալ է, և յիշեալ երկրին մէջ քրիստոնեաները իրենց գլխաւորներէն աւելի նեղութիւն կը կրեն քան թէ օսմանցիներէն։ Բարձրագոյն Դուռը խորհուրդ և օգնականութիւն խնդրեց Ընդդիմայէն և Դաղղիայէն, ու անոնց գործակցաց առջև դրաւ իւր դանձային գործոյ վիճակը։ Ասոնցմէ 'ի զատ միստր Վ. Հօպարթին հրատարակած տեղեկագիրը յայտնապէս կ'ապացուցանէ թէ Պուլթանին կառավարութիւնը հաւատարմապէս և արժանաւոր կերպիւ գործածած է Եւրոպայէն փոխառնուած դրամը»։

Դարձեալ միստր Կլէտսթըն, որ Մեծին Բրիտանիոյ եկամտից տեսուչն է, միստր Ռոպերտին ամբաստանութեանցը պատասխանելով ըսաւ, թէ վեհափառ Պուլթանը կ'ուզէ օրինաւոր կերպիւ վերահաստատել Թուրքաստանի կացութիւնը և տարակոյս չկայ թէ պիտի յաջողի, եթէ չարդիլուի միւս տէրութեանց գաղտնի հնարքներէն։

Բոլոնիայի մէջ ապստամբութիւնը կը շարունակուի և անոր վրայօք հաստատ լուրերը ըստ մեծի մասին հակառակեալ են. այսինքն Լուսիոյ կուսակից լրագրութիւնները կը հաստատեն թէ Լուսաց զօրքը միշտ յաղթութեամբ կը յառաջանան. իսկ Բոլոնիացւոց անձնանուէր օրագիրները ընդհակառակն կը պնդեն թէ յաջողութիւնը միշտ Բոլոնիացւոց կողմն է։ Մեծ տէրութեանց՝ այսինքն Ընդդիոյ, Դաղղիոյ և Աւստրիոյ բարեկամական միջնորդութիւնը տակաւին արդիւնաւոր վախճան մի չունեցաւ և դժբարդաբար արիւնահեղութիւնը կը շարունակուի։

Բոլոնիայի գերապատիւ Եպիսկոպոսը արժան համարեցաւ աղերսագիր մի մատուցանելու Լուսաց օգոստափառ Կայսեր, անոր մարդասիրական գթութիւնը հայցելով իւր հոգևոր հօտին համար։ Այս աղերսագրոյն օրինակը առաջիկայ յօդուածոյս վերջը կը դնենք 'ի տեղեկութիւն մեր ընթերցողաց։

Վարսովիայի Դրամանոցին արկղապետը փախաւ. և կը հաստատեն թէ երեք միլիոն երկու հարիւր հազար ռուպլիի չափ վերցուցեր է յիշեալ Դրամանոցէն։

Յաւալի երկպառակութիւնը կը շարունակուի 'ի մէջ Բրուսիոյ կառավարութեան ու ազգային երեսփոխանաց խորհրդանոցին։ Վ. Հափառ Կայլըմ թագաւորը՝ զկնի զոյժ ելաալու յիշեալ խորհրդանոցը, հրամանագիր մը հրատարակեց լրագրութեանց վրայօք, որոց ազատութիւնները կը սեղմէ։ Մինչև այսօր ազատութեան յանցանքը հասարակ դատաստանարանաց առջև կը քննուէին և կը դատուէին. բայց յիշեալ հրամանագրին զօրութեամբը յետ այսորիկ ըստ զաղղիական դրութեան (սիսթէմ), ազդարարութիւններ պիտի ըլլան լրագրութեանց 'ի կողմանէ կառավարութեան, և երեք ազդարարութենէ ետև յանցաւոր լրագրութեանց տպագրատուները պիտի զոցուին։ Այս նոր տնօրէնութիւնը վշտալի տպաւորութիւն մի ըրաւ հասարակութեան վերայ, և Պէրլինի գլխաւոր լրագրութիւններէն վեց հատը բողոքեցին թագաւորական այս հրամանագրին դէմ. այսու ամենայնիւ յիշեալ լրագիրներէն իւրաքանչիւրը մէյմէկ ազդարարութիւն ընկալաւ 'ի կողմանէ կառավարութեան, նախ՝ տէրութեան այս տնօրէնութեանը սխալ բացատրութիւններ տալերնուն համար. երկրորդ՝ նոյն տնօրէնութիւնը՝ հասարակութեան առջև ատելի կերպարանքով ներկայացընելնուն համար. երրորդ՝ ատելութեան և անհնազանդութեան գրգռելնուն համար զժողովուրդը և չորրորդ՝ իրենց ընդհանուր ընթացքին, այսինքն իրենց հակամիտութեանցը պատճառաւ։

Պէրլինէն գրուած նամակ մի այս դժբաղդ երկպառակութիւնները յառաջքերելով կը յաւելու թէ, կամ թագաւորը պիտի զիջանի, կամ ալ մի չանցած յեղափոխութիւն մի պիտի ունենամք Բրուսիոյ մէջ։

Դաղղիոյ ազգային պատգամաւորաց ընտրութիւնները կատարուեցան. և Փարիզի մէջ՝ կառավարութեան ընդդիմամարտ կուսակցութեան առաջարկած երեսփոխանները գրեթէ ամենքն ալ ընտրուեցան. որոց մէջ է հռչակաւոր մսիւ Դիէր երևելի ատենաբանը և մատենագիրը։ Կառավարութիւնը ամեն ջանք 'ի գործ դրաւ որ մսիւ Դիէրը երեսփոխան չընտրուի. բայց իւր ջանքը 'ի դերև ելաւ, և այս համբաւաւոր պատգամիրը 11,112 քուէիւք ընտրուեցաւ։ Քուէարկուք 21,812 հոգի էին։

Պահմանագրութեան տնօրէնութեանը համար, օրէնսդիր նոր ժողովը նոյեմբեր ամսոյն մէջ պիտի գումարուի. այսինքն իւր ընտրութենէն վեց ամիս ետքը, որպէս զի ժամանակ ըլլայ ընտրեալ երեսփոխանաց վաւերականութիւնը ստուգելու։

Մէքսիքոյի Բիւէպլա մայրաքաղաքը մայիսի 5–17ին առանց պայմանաց անձնատուր եղաւ գաղղիացի զօրաբանակին, որ ժամանակէ մը 'ի վեր պաշարած էր զայն։ Օրդէկա զօրապետը և իւր հրամանին ներքև եղած 18,000 հոգի բերդապահ զօրքը կալանաւոր եղան։

Աւստրիոյ Կայսրը և Բրուսիոյ թագաւորը իրենց խնդակցութիւնը յայտնեցին Նաբոլէոն կայսեր այս փառաւոր յաղթութեանը համար։

Եւրոպիոյ գլխաւոր տէրութիւնները ճանաչեցին և ընդունեցին զԿայլըմ իշխանը Տանիմարգայի՝ իբրև թագաւոր Յունաստանի, Գէորգ Առաջին անուամբ։ Ընդդիոյ արտաքին գործոց տեսուչ Լորտ Ջոհն Ռասէլ այս լուրը պաշտօնական կերպիւ ծանուցանելովազգային խորհրդանոցին մէջ, յաւելցուց թէ Մեծին Բրիտանիոյ կառավարութիւնը իմաց առաւ վերոյիշեալ տէրութեանց զգիտաւորութիւնը, զոր ունի Ընդդիան Յունաստանի թող տալու զՅոնիական կղզիները։

Ռոբէնհակ մայրաքաղաքէն Փարիզի լա Ֆրանս կոչուած օրագրութեանը յուղարկուած տեղեկութեանցը նայելով, Հելլենացւոց ծաղկհասակ թագաւորը տակաւին տարի մի պիտի մնայ Տանիմարգայի մէջ իւր ուսմունքը վերջացընելու համար։ Այս նորընտիր թագաւորին ամուսնութեան հանդէսը՝ Ընդդիոյ թագաւորաց ազգային պատգամաւորաց ընտրութիւնները կատարուեցան. և Փարիզի մէջ՝ կառավարութեան ընդդիմամարտ կուսակցութեան առաջարկած երեսփոխանները գրեթէ ամենքն ալ ընտրուեցան. որոց մէջ է հռչակաւոր մսիւ Դիէր երևելի ատենաբանը և մատենագիրը։ Կառավարութիւնը ամեն ջանք 'ի գործ դրաւ որ մսիւ Դիէրը երեսփոխան չընտրուի. բայց իւր ջանքը 'ի դերև ելաւ, և այս համբաւաւոր պատգամիրը 11,112 քուէիւք ընտրուեցաւ։ Քուէարկուք 21,812 հոգի էին։

Պահմանագրութեան տնօրէնութեանը համար, օրէնսդիր նոր ժողովը նոյեմբեր ամսոյն մէջ պիտի գումարուի. այսինքն իւր ընտրութենէն վեց ամիս ետքը, որպէս զի ժամանակ ըլլայ ընտրեալ երեսփոխանաց վաւերականութիւնը ստուգելու։

Մէքսիքոյի Բիւէպլա մայրաքաղաքը մայիսի 5–17ին առանց պայմանաց անձնատուր եղաւ գաղղիացի զօրաբանակին, որ ժամանակէ մը 'ի վեր պաշարած էր զայն։ Օրդէկա զօրապետը և իւր հրամանին ներքև եղած 18,000 հոգի բերդապահ զօրքը կալանաւոր եղան։

Աւստրիոյ Կայսրը և Բրուսիոյ թագաւորը իրենց խնդակցութիւնը յայտնեցին Նաբոլէոն կայսեր այս փառաւոր յաղթութեանը համար։

Եւրոպիոյ գլխաւոր տէրութիւնները ճանաչեցին և ընդունեցին զԿայլըմ իշխանը Տանիմարգայի՝ իբրև թագաւոր Յունաստանի, Գէորգ Առաջին անուամբ։ Ընդդիոյ արտաքին գործոց տեսուչ Լորտ Ջոհն Ռասէլ այս լուրը պաշտօնական կերպիւ ծանուցանելովազգային խորհրդանոցին մէջ, յաւելցուց թէ Մեծին Բրիտանիոյ կառավարութիւնը իմաց առաւ վերոյիշեալ տէրութեանց զգիտաւորութիւնը, զոր ունի Ընդդիան Յունաստանի թող տալու զՅոնիական կղզիները։

Ռոբէնհակ մայրաքաղաքէն Փարիզի լա Ֆրանս կոչուած օրագրութեանը յուղարկուած տեղեկութեանցը նայելով, Հելլենացւոց ծաղկհասակ թագաւորը տակաւին տարի մի պիտի մնայ Տանիմարգայի մէջ իւր ուսմունքը վերջացընելու համար։ Այս նորընտիր թագաւորին ամուսնութեան հանդէսը՝ Ընդդիոյ թագաւորաց

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄՈՒՆՔ Ի ԶՄԻՒՌՆԻԱ

Օրագրոյս 702 թիւեն շարունակուած։

Պ. Աճէմեան արդէն Պօլիս և հոս երևելի հանդիսացած է։ Ինք սոյն խուսքին մէջ չըլլալով, երբ եկանակէ դուրս իջմիր այցելութեան եկաւ, Վասպուրական ընկերութիւնը իրեն նպաստահանդէս մի տուաւ։ Յաւալի է որ իր հոս եղած ժամանակը խաղարկութիւնները և պարթագաներուն բերմունքը յաջողդարձուածք մը չկրցան ունենալ — այսու ամենայնիւ ամէն խաղերու մէջ իր յաջողակութեամբը գովելի եղաւ իրր արհեստագէտ։

Պ. Աբէլեան խմբին մէջ չէր, և միայն քանի մը ներկայացումներու դանուեցաւ։

Վերը նշանակուած յուցակին վերջին հինգ դերասանները տեղացի են. որոնց մէջ ամէնէ յաջողակը և այն՝ որու ապագայն վարպետ դերասանութիւն կը խոստանայ, Պարոն Ա. Ս. Մ.. նն է. որ ամէն տեսակ դերերու մէջ միշտ երես ճերմկկցուց և իր վեցամսեայ փորձառութեամբն իր յարմարութեանն ու ճարտարութեանն ապացոյց տուաւ։ Պ. Տավուտեան ասոր երկրորդը կընայ սեպուիլ, և որու բերմունքը կը յուսընէ որ ճարպիկ դերասան մը պիտի ըլլայ, թէ որ այսուհետև չարժուածքները և քալուածքները չափաւորէ։ Պ. Խըրմաճեան և Պ. Էրմասեան կրնան աւելի տղէկ ներկայացում տալ թէ որ իրենց ըզձին չափ դիտողութիւն և հակամիտութիւն ունենան։ Պ. Մրբելեան, որ հատուցած դերասան մի չէր, քիչ անդամ ներկայացաւ տեսարանին վրայ և ան ալ փոքր մասամբ, և յաւասալ պէտք է որ երբ դալէղանակին նոր յանձնառութեան մը ձեռնարկէ կը տեսնենք իր յաջողակութիւնն ալ։

Երեք օրիորդներէն, Օր. Պ. Փափազեանն անուս աղջիկ մ'է եղեր, երբ հոս եկեր է, որոյ վրայ թէ Պ. Վարդովեանի աշխատութիւնները և թէ իր յոժարակամութիւնը և փորձառութիւնները՝ անձնական կամ օտարազգի թէատրոնի յանախմանէ, մեծ փոփոխութիւններ ըրին, և հաստատուն դինք այն աստիճանը, որ կրնայ տեսարանի մը վրայ ելլել իրր Հայ Աւազուհի (Prima—Donna), թէև դեռ Աբրահամ Փափազեանի մը պէս ըլլալ բաւական հեռի է. երբեմն կը տարանար երկար մենախօսութեանց մէջ, և մեծ աշխոյժ կը յուսընէր կանացի բանասարկութեանց մասերու մէջ։ Յարմար էր, թէ կատակերգութեանց և թէ ողբերգութեանց։ Օր. Թագուհին թէև շատ պզտիկ մասեր ունեցաւ քանի մը խաղերու մէջ, կը յուսընէր որ իր ամչիոտ անհամարձակութիւնը փորձառութեան և քաջալերութեան կարօտ է։ Օր. Ա. Թագուրեան վատվուռն աղջիկը, շատ առաջ կրնայ երթալ, թէ որ վրան խնամք տարուի. իր սրամտութիւնը, արագաշարժութիւնը, հակամիտութիւնն և խլճը բաւականէն աւելի կատարելագործեն իր ապագայ յաջող վիճակը։ Աղէկ ըմբռնում և յիշողութիւն ունի։

Վերոյիշեալ խմբէն գուրս կայն ուրիշ անձեր ալ որ երբեմն գործակից եղան թատերգութեանց ներկայացմանց։

Ընդհանրապէս ըսելով, դերասանք միշտ կ'աշխատէին որ երևելի մաս և փառաւոր հագուստ ունենան, որպէս թէ ասոնցմով գտնէ կարենային ժողովրդեան ուշադրութիւնը գրաւել. զարմանալի բան։ Թէև ամէն դերասան իր մասնաւոր դերը կ'ունենայ, այլ վարժ գուսան մը, որ և իսկ դեր մը, 'ի պահանջել հարկին զործքի դնէ նէ, իր յարմարութիւնն անշուշտ ցուցուցած կըլլայ. ահա հոս է դեր ասանութեան բուն վարպետութեան նշանաւոր կէտը։ Ոմանք տեսարանին վրայ շատ ժուռ կու գային և շատ անդամ անտեղի տեղը։ Ոմանք շատ խղճ ունէին, բայց քիչ յարմարութիւն. և ուրիշներ ալ որ շատ յարմարութիւն ունենալով՝ այնքան կը վստահանային անոր վրայ, որ իրենց մասերը գոց ընելու բոլորովին անիոյթ, երբ խօսքերնին առաջ տանելու վրայ, բոլորովին կը կմկրտնային կամ առաւել մրմրային։ Երգեցողութեան մէջ այնքան նշանաւոր բան մը չէրին, ըստ որում քիչերը երաժշտական տեղեկութիւն ունէին և երգելու յարմարութիւն. բայց և այնպէս, այս մեր փոքրիկ ազգերնուս մէջ դերասանութիւնը նոր ծագող ժամանակին զործքի դրուածները, պակասաւոր ալ ըլլան, բաւական աղէկ սեպուիլ պէտք են, վասն զի շատ դիշեր օտարազգիք անգամ քաջալերեցին դիրենք, պրաւո ղեզ Արմենիեն, զիրթ ֆ Արմենիա պօոտրով։

Այսոնց վրայ նորէն պիտի դառնանք, երբ ներկայացմանց վրայ խօսինք։

Երբ ձմեռը Պոլիս կը դանուէի (նոյեմբերէ յունուար) հոս արդէն սկսած էին, թէև ուշ, Արշակ Բ. ազգային ներկայացմամբ և հետզհետէ տրուած էին Լուքրեցիա Պորճիա, Վահրամ և Ֆրանչէսքա ներկայացումները։ Այն տեղ տեսածներս էին, Մենասանի աղօրին, Ադամը, Եղեւակայական հիւանդը, Բօսէրթի տաղակասքերը, Ջաղայպանին աղջիկը, Մօնթօնի կամ Իտալիի գլեակը, Խաղամելը, Աննա խնդաղին և Աննա ողբաղին, և այլն՝ խաղարկութիւնները, որոնց երրորդին մէջ Մանասեանը, չորրորդին մէջ Էրբեանը և վերջինին մէջ Արուսեակ, Մարիամ և Աճէմեան նշանաւոր էին։ Ասոնցմէ

հոյն երրորդ դստեր հետ՝ գալ տարի մայիս ամսոյն վերջը պիտի կատարուի։ Եւ Գէորգ Աղաջին վեհապետը 1864 յունիսի 1ին Ճանապարհ պիտի ելլէ Յունաստան երթալու։ Բայց մինչև անոր երթալը փոխանորդութեան խորհուրդ մի պիտի կառավարէ զՅունաստանը, յանուն նորընտիր թագաւորին։

Ամերիկայէն հասած վերջին լուրերը որոշիչ դէպք մի չեն ծանուցաներ։ Պատերազմը կը շարունակուի սաստիկ կամակորութեամբ, և արիւնահեղութիւնը երբէք դադարած չունի։ Հիւսիսային զօրաբանակը երեք անգամ յարձակեցաւ Վիքսպուրկ քաղաքին վերայ, բայց երեք անգամին ալ ձախորդութեամբ ետ դարձաւ։ Վերջին յարձակումը 20 հազար զինուորով եղաւ. որոյմէ 600 հոգի սպաննուեցան. իսկ վիրաւորեալց թիւը խիստ շատ է կ'ըսեն։

Հաւասիկ Վարսովիայի Արքեպիսկոպոսին առ Վեհափառ Ռուսաց Կայսրն յուղարկած աղերսագրոյն թարգմանութիւնը. որուն վրայօք յիշատակութիւն եղած է մեր նախընթաց յօդուածոյն մէջ։

Օգոստափառ Տէր,

Մեծ դժբաղդութեանց և հասարակաց վշտալի աղէտից ժամանակը, 'ի սկզբանէ անոնի Եկեղեցւոյն պաշտօնը և արտօնութիւնն եղած է միշտ ժողովրդեան հառաջանքը այս աշխարհիս հզօրաց առջև դնել։ Ուստի յանուն այս արտօնութեան և այս պարտուց կը համարձակիմ, իբրև առաջին հոգևոր հովիւ Բոլոնիայի թագաւորութեան, առաջիկայ աղերսագիրս յուղարկել առ Վեհափառութիւն ձեր, իմ հօտիս սոսկալի կարօտութիւնները ձեր կայսերական գահին առջև դնելու համար։ Արիւնահեղութիւնը սաստիկ կերպիւ 'ի գործ կը դրուի. և նուաճումը՝ փոխանակ վախցընելու զժողովուրդը, անոր զայրոյթը կ'աւելցընէ։ Կ'աղաչեմ զՎեհափառութիւն ձեր յանուն քրիստոնէական գթութեան և յանուն օգտոյ այս երկու երկիրներուն, որ բարեհաճիք վախճան մի տալ այս մահաբեր սաստիկ պատերազմին։ Ձեր Վեհափառութեան շնորհած հաստատութիւնները անբաւական են Բոլոնիայի երջանկութիւնը ապահովցընելու։ Այս երկիրը գոհ պիտի չըլլայ վարչութեան յատուկ օրինադրութեամբ մը. այլ քաղաքականութեան վերաբերեալ կեանքէ հարկաւորութիւն ունի։

Վեհափառ Տէր, բոլոնիական խնդիրը հզօր ձեռամբ մի դուք ինքնին բռնեցէք և յառաջտարէք, և անկախ խնդիր մը ըրէք զայն, միացեալ ըլլալով Ռուսիայի հետ՝ միայն ձեր օգոստափայլ հարստութեան (տինաստի) կապերովը։ Այս է մի միայն լուծումը, որով կարելի է արիւնահեղութիւնը դադրեցընել և հաստատուն հաշտութեան մի անսասանելի հիմ մը դնել։

Ժամանակը սոսկալի է. իւրաքանչիւր օրը որ կ'անցնի կ'երթայ, ևս առաւել կը փորէ զվիհը 'ի մէջ կայսերական աթոռոյն և ազգին։ Մի սպասէք, օգոստափառ Տէր, պատերազմին որոշիչ վախճանին. քանզի առելի վեհանձնութիւն և ճշմարիտ մեծութիւն կայ ներողամիտ գթութեան մէջ, որ ետ կը դառնայ ահագին կոտորածը տեսնելով, քան թէ յաղթութեան մը մէջ, որ տէրութեան մը ժողովուրդը բնաջինջ կ'ընէ։ Մեծ վեհապետի մը վեհանձնութեանը արժանի մեծ խօսք մի բաւական է զմեզ ազատելու. և այս խօսքը կ'ըսպասեմք Ձեր Վեհափառութեան բերանէն։ Կը համարձակիմ յուսալու թէ այն միապետը՝ որ այնքան մեծամեծ արդելքներու մէջ, իւր հպատակներէն 20 միլիոն հոգի ազատեց 'ի դերութենէ և ազատ քաղաքացի ըրաւ, այն միապետը կ'ըսեմ, ետ պիտի չքաշուի երջանկացընելու ազգ մի՝ որ այսպէս անազորոյն կերպիւ կը փորձուի. և այս բարերարութիւնը ոչ նուազ փառաւոր է քան զառաջինն։ Օգոստափառ Տէր, Վերին Նախախնամութիւնն է որ յանձնեց ձեզ այս ժողովուրդը. և նոյն ինքն օգնական պիտի ըլլայ ձեզ. դարձեալ նոյն ինքն կը պատրաստէ Ձեր Վեհափառութեանը համար յաւիտենական փառաց պսակ մի, եթէ բարեհաճիք մշտնջենաւոր կերպիւ դադարեցընելու արեան և արտասուաց հոսանքը, որ երկար ժամանակէ 'ի վեր կը տառապեցընեն Բոլոնիայի երկիրը։

Ներեցէք, վեհափառ Տէր, իմ աղերսագրոյս անկեղծութեանը. բայց ժամանակը շատ ստիպողական է։ Թողութիւն շնորհեցէք դարձեալ հոգևոր հովուի մը, որ ականատես ըլլալով ահագին թշուառութեանց, կը համարձակի բարեխօս ըլլալ իւր հօտին համար։ Յոտս կայսերական գահին դնելով իմ ներկայ ամենախոնարհ բայց ջերմեռանդ աղերսագիրս, երջանիկ կը համարիմ զիս, որ կարող կ'ըլլամ անուանելու զիս Ձեր Վեհափառութեան ամենահաւատարիմ և ամենաշնաղանդ հպատակ,

Ս. ՖԷԼԻՔՍ ՖԷԼԻՆՍԿԻ,
Արքեպիսկոպոս Վարսովիայի։

Կոստանդնուպօլսոյ առևտրական երրորդ ատեանին նախագահ մեծապատիւ Վահան էֆէնտին, որուն Իզմիր հասնիլը մեր նախընթաց թուովը ծանուցինք, Բարձրագոյն Դռանէն իրեն յանձնուած պաշտօնը մեծ ուշադրութեամբ և ճշդիւ 'ի գործ դնելով, քաղաքիս առևտրական ատեանը բոլորովին նորոգեց և բարեկարգեց մարդասիրական գործակցութեամբ նահանգիս ընդհանուր կառավարիչ Վսեմափայլ Ահմէտ փաշային։ Ամսական թոշակաւ երկու մշտնջենաւոր անդամ (ազայի գատիմ) կարգուեցան. որոյ մէկն է Եէնիշէհէրլի զատէ Ահմէտ էֆէնտին և միւսը Ճշմարտախօսեան Փաբրիէլաղան։ Ասոնցմէ 'ի զատ, իւրաքանչիւր հպատակ ազգէ ընտրուած՝ մէյմէկ անդամ կարգուեցաւ վեց ամսուան համար և առանց վարձուց։ Այս ընտրուած անդամներն են, Մահմէտականաց կողմանէ Հալիմ աղան, Հայոց կողմանէ Կարապետեան Աբրահամաղան, Յունաց կողմանէ Դուլալաքիր Հաճի Խրիստոն և Հրէից կողմանէ Փիլիմաճի սինեօր Խայիմը։

Հայկազուն Վահան էֆէնտին, որ դատաստանական կանոնաց կատարեալ տեղեկութիւն ունի և շատ փորձառու է, հարկաւոր եղած ամէն բացատրութիւնները տուաւ նորահաստատ առևտրական ատեանին անդամոց. ուստի տարակոյս չունիմք թէ յետ այսորիկ յիշեալ ատեանը ամենայն բարեկարգութեամբ և գործունէութեամբ իւր պարտքը պիտի կատարէ։

Վաճառականութեան ատեանը շաբաթը երկու անգամ պիտի գումարուի. երեքշաբթի օրերը միայն հպատակ ազգաց գործքերը պիտի տեսնուին. և չորեքշաբթի օրերը՝ խաւն ժողով պիտի ըլլայ, և օտար ազգաց՝ օսմանեան հպատակաց հետ ունեցած դատերը պիտի որոշուին։

Բոլոր հասարակութիւնը և մասնաւորապէս վաճառականները շատ ուրախ եղան այս բարեկարգութեան վերայ և յատուկ նամակաւ մի՝ ուղղեալ առ պաշտօնեան Վաճառականութեան Վսեմափայլ Սաֆքէթ փաշան, իրենց անկեղծ շնորհակալութիւնը յայտնեցին մեծապատիւ Վահան էֆէնտիին գործունեայ և բարեջան ընթացքէն. զոր մեծ խոհեմութեամբ 'ի գործ դրաւ 'ի զոհունակութիւն թէ՛ օսմանեան հպատակ և թէ՛ օտար տէրութեանց հպատակ վաճառականաց։

Հաւասիկ յիշեալ նամակին թարգմանութիւնը։

Վսեմափայլ Տէր,

Արդէն յայտնի է ձեզ, թէ օսմանեան տէրութեանը մէջ զինի Կոստանդնուպօլսոյ՝ ամենէն վաճառաշահ և մեծ քաղաքը Զմիւռնիան է. ուր վաճառականաց մէջ շատ դատեր և վանազան վէճեր տեղի կ'ունենան։ Այս վէճերը՝ հաստատուած կանոնաց և արդարութեան օրինաց համեմատ քննուելու և կարգադրուելու համար, մինչև յայսօր պէտք եղած կերպով առևտրական դատարան մը չկար։ Ձեր վսեմութիւնը բարեհաճեցաւ, այս անպատեհութեան բարձման նկատմամբ մեր նուաստութեան խնդիրը ընդունելու. և Իզմիրի մէջ ևս օրինաց տրամադրութեանցը համեմատ՝ առևտրական դատարան մի հաստատելուն Նորին կայսերական Վեհափառութիւնը հրաման ըրած ըլլալով, շնորհք ըրիք մեր՝ [illegible] գործադրութեան պաշտօնի յուղարկել աստ Կոստանդնուպօլսոյ առևտրական երրորդ ատեանին նախագահ Վահան էֆէնտին. որ իւր խոհեմութեամբը յաջողեցաւ, ըստ կայսերական հրամանաց, այնպիսի առևտրական ատեան մի հաստատելու, որով առևտրական գործքերը կրնան դիւրանալ և որ կարող պիտի ըլլայ այն ամէն ապահովութիւնները մատուցանել, որոց շատ ժամանակէ հետէ կը փափագէին բոլոր վաճառականները։

Վաճառականութեան այս ատեանին քիչ օրուան մէջ այսպիսի կանոնաւոր կերպիւ և ըստ արժանւոյն հաստատուելուն համար, Ձեր Վսեմութեանը մեր խորին շնորհակալութիւնը յայտնելով, մեծապատիւ Վահան էֆէնտիին գործունեայ և բարեջան ընթացքին

տուիլը՝ անշուշտ նահանգիս ընդհանուր կառավարիչ վսեմափայլ Ա.հմէտ փաշային բարենախանձ պաշտպանութեան և Վ.ահան էֆէնտիին հանճարամտութեան, յաջողակութեան և անաչառ տնօրէնութեանց գովելի արդիւնքն է. ուստի մեր այս շնորհակալութեան ուղերձովիկը համարձակիմք մեր ուրախութեան և երախտագիտութեան զգացմունքը յայտնելվսեմութեան Ձերում. որում Ինամք, և այլն, և այլն։

Մեծապատիւ Վ.ահան էֆէնտին Իզմիրի մէջ իւր պաշտօնը լմընցնելով, անցեալ շաբաթ օրը աստրիական շոգենաւով Միտիլլի գնաց. ուրտեղ առևտրական օրինաւոր ատեան մի հաստատելէ ետև, այժմ վերադարձած պիտի ըլլայ 'ի Կոստանդնուպոլիս։

ԱՕԳԱՅԻՆ

Փարիզի Իլլիւսթրասիոն անուն պատկերազարդ օրագիրը՝ զմիւռնացի հայկազուն Նուպար փաշային կենդանագիրը դնելովիւր թուոյն մէջ որ 'ի 16 մայիսի, Նորին Վ.սեմութեան վրայօք պատուական յօդուած մը կը հրատարակէ. որուն բովանդակութիւնը հետևեալն է։

. . . . . .

«Նուպար—Պէյին գերդաստանը Հայաստանէն սերեալ է . . . . և իւր հայրը Իզմիրն Եգիպտոս քաշուելով և այն տեղ մնալով՝ Մ.հէմմէտ Ա.ի փաշային բարեկամը և խորհրդականը եղաւ։ Իւր զաւակաց այնպիսի կրթութիւն մի տուաւ որ իրեն սեպհականած նոր հայրենեացը վերայ սէր և անձնանուիրութիւն ունենան։

«Նուպար—Պէյը և իւր կրտսեր եղբայրը յուզարկուեցան Գաղղիոյ հարաւային կողմը 'ի Սորէզ, ուր մեծ ուշադրութեամբ և խնամօք դաստիարակուեցան։ Այս դպրոցը, որ շատ երևելի արհեստաւորներ, դիտնականներ, գինուորականներ և փաստաբաններ յառաջ բերաւ, մեծ համբաւ ունէր ան ատենը 'ի պատճառս իւր անկախութեան ոգւոյն և իւր ազատասիրական տենչանացը։ Վեհանձնական գաղափարաց մթնոլորտը՝ որ շրջապատեց ըզՆուպար—Պէյը իւր պատանեկութեան ժամանակը, մեծապէս նպաստամատոյց եղաւ արդիւնաւորելու համար զգերազանց սերմանքը յատկութեանց զոր ընդունած էր 'ի բնութենէն, և փափաք մը ունաւ անոր՝ պաշտպանելու ամեն օգտակար գործքերը և մեր երրոպական քաղաքակրթութեան ամեն խնայական յաղթութիւնները։

«Դպրոցէն ելլելուն պէս, Մէհէմմէտ—Ա.ի փաշային և Իպրահիմ փաշային քովմտաւ իրրև թարգման և այս պաշտօնը խիստ արժանաւորութեամբ կատարեց. քանզի գաղղիերէն լեզուն, անգղիերէնը, իտալերէնը, արաբերէնը և յունարէնը ընտանի են իրեն և շատ դիւրութեամբ կը խօսի։ Ա.յս լեզուաց ծանօթութիւնը շատ օգտակար եղաւ իրեն յանձնուած զանազան բանակցութեանց մէջ. և ըսածնիս ապացուցանելու համար եղելութիւն մի պիտի պատմեմք, որ միանգամայն կը ցուցնէ թէ Իպրահիմ փաշան ո՛րչափ կը սիրէր զնա։

«Յամին 1846 այս իշխանը Փարիզ եկաւ և թոյլտուութիւն առացաւ Լուի—Ֆիլիպ թագաւորին հետ տեսութիւն մի ընելու. որուն մէջ մեծ խնդրոյ վրայօք խորհրդակցութիւն պիտի ըլլար։ Իպրահիմ փաշան ուզեց որպէս զի Նուպար—Պէյը ներկայ գտնուի, որ յայնժամ հազիւ թէ 21 տարեկան էր։ Մօսիւ Կիզօն, որ այն ժամանակը արտաքին գործոց պաշտօնեայ և պաշտօնէից խորհրդոյն նախագահ էր, այս բանին դէմ առարկութիւն ըրաւ անոր հասակին համար։ Բայց Իպրահիմ փաշան հաստատուն մնաց իւր որոշմանը մէջ և յայտնապէս դրուցեց որ, եթէ իւր թարգմանը իւր հետը չըլլայ, տեսութեան պիտի չերթայ. «Իմ զաւակիս տեղը դրած եմ զնա, դրուցեց, և պէտք է որ իմ հետս ըլլայ»։ Մօսիւ Կիզօն յետ այնորիկ դէմ չկեցաւ եղիպտացի իշխանին փափաքանացը, և տեսութիւնը տեղի ունեցաւ։ Լուի—Ֆիլիպ թագաւորը զմայլելով այս ծաղկահասակ թարգմանին խելացութեանը վերայ, երկար ժամանակ և ընտանեբար խօսեցաւ անոր հետ և Պատուոյ Լեգէոնի շքանշանը շնորհեց անոր։

«Ա.պպաս փաշային և Սայիտ փաշային փոխարքայութեան ժամանակը, մեծամեծ խնդրոյ վերաբերեալ բանախօսութիւններ յանձնուեցան Նուպար—Պէյին թէ 'ի մասին ներքին գործոց և թէ արտաքին գործոց վրայօք։ Եգիպտոս անոր շնորհապարտ է իւր երկրագործութեան հաստատութեանը համար. որոյ յաջողապարար խնամակալը և և ընդհանուր կառավարիչն եղաւ։

«Ա.ռաբէ—Պէյ իւր եղբայրը քաղաքական ուրիշ ընթացքի մը հետևեցաւ։ Սուլթանի կառավարիչ կարգուելով, երևելի հանդիսացաւ այս բարձր պաշտօնին մէջ իւր գործունէութեամբը և իւրքաղցր ու խաղաղասէր բնաւորութեամբը։ Սուլթանի կառավարութիւնը դժուարին գործ մըն էր. քանզի Ա.ռաբէի մէջ առաջին անգամն էր որ քրիստոնէի մը այսպիսի բարձր պաշտօն մի կը յանձնուէր։ Ա.նագորոյն մահը, քանի մը տարի կայ, յարուցակելով Ա.ռաբէ—Պէյը, Եգիպտոս անձնանուէր ու խելացի պաշտօնատարէ մը դրկուեցաւ, և Նուպար—Պէյը ամենասիրելի եղբօրէ մը յաւիտեան զատուեցաւ։

«Նուպար—Պէյը հռչակաւոր հանդիսացաւ նպաստամատոյց ըլլալով օգտակար յառաջադիմութեանց, որք 'ի գործ դրուեցան կամ 'ի գործ դրուելու վերայ են Եգիպտոսի մէջ։ Ի պահանջել հարկին, կենցաղագէտ պաշտօնատար մի է, հրապարակական շինուածոց տեսուչ և քաղաքական կառավարիչ. ինչ դիւրութեամբ որ կ'երևայ՝ գաղափար մի, մի և նոյն դիւրութեամբ 'ի գործ կը դնէ զայն։ Որ և իցէ իւր մտաց յղութեան ենթակայն, անոր վրայօք ունեցած իւր դատողութիւնը միշտ ապահով է. ըստ որում ինքկինքը այնպիսի բարձր սահմանի մը մէջ կը դնէ, ուսկից դիւրաւ կը տիրէ կիրքերուն վերայ՝ որ կը ծփան Փոխարքային շորս կողմը։

«Նուպար—Պէյը այն հազուագիւտ երևելի անձինքներէն է, որոց սրտի յատկութիւնները և մտաց յատկութիւնները հաւասարապէս գերազանց են։ Հին ժամանակուան մարդոց ուղղութիւնը ունի և կ'ատէ զխարէութիւնը ու գաղտնի հնարքները, ո՛ր կողմէն և գալու ըլլան, ու անձնական ակնածութիւններէն շատ վեր կը դասէ զմեծութիւնը և զբարօրութիւնը իրեն հայրենիք սեպհականած երկրին, զոր կը սիրէ մեծ ջերմեռանդութեամբ։ Գաղղիան սիրելի է իւր աչաց առջև, վասն զի բազմաթիւ բարեկամներ ունի այնտեղ և անկէց ընդունած է սկզբունքը, որ իւր ընթացքին կանոն մը եղած են. այսու ամենայնիւ ոչ նուազ կ'ըսքանչանոյ 'ի վերայ ազատասիրական հաստատութեանց, որոնք Անգղիոյ հզոր կարողութեանը հիմունքն են։ Իւր ախորժակները շատ պարզն են։ Նուպար—Պէյը Եւրոպայի ամեն վեհապետներէն չքանշաններ ընդունած է. սակայն այս նշանները, որոնք մեծապէս փափաքելի են բազմաց, շատ քիչ անգամ կը զարդարեն անոր կուրծքը։

«Եգիպտոս այցելութեան եկած ժամանակը, վեհափառ Սուլթանը՝ 'ի վարձատրութիւն մեծամեծ ծառայութեանց Նուպար—Պէյին, շնորհեց անոր փաշայի տիտղոսը։ Քրիստոնէի մը շնորհուած այս բարձր պատիւը՝ տարակոյս չկայ թէ յաղթութիւն մըն է մահմէտական նախապաշարմանց վերայ և միանգամայն յարգութիւն մի, որ կը մատուցուի հաւատարմութեան և անշահասէր անձնանուիրութեան»։

Կալկաթայի Նշանագրասէր լրագրին 39երորդ թուոյն մէջ հետևեալ ազգային յօդուածը հրատարակուած է. զոր մեր ընթերցողաց ուշադրութեանը արժանի կը համարիմք։

«ԺՈՂՈՎ ԱԶԳԱՅԻՆ

"Ինչպէս որ անցեալ թիւ Նշանագրասիրումն խոստացանք՝ այժմ կփութամք տալմեր ընթերցողաց մին մասնաւոր տեղեկութիւն 'ի վերայ ազգային ընդհանրական ժողովոյ որ գումարվեցաւ ապրիլի 20ին։

"Փոքր զարմանք չպատճառեց մեզ տեսանել յառաջ քան յիշեալ ժողովոյ գումարիլն մին զոյգ Անգղիացի քաղաքային պահապանք կանգնած եկեղեցւոյ դրան. զոր բերած էր, կարծեմք, եկեղեցականն՝ անվայելչութեանց և խռովութեանց յառաջն առնելու համար։ բայց ուրախ ենք ասելոր բանն այն աստիճանի չհասաւ որ պահապանաց կարօտութիւն ունենար ժողովն՝ թէպէտև շատ հեռու ևս չմնաց նորանից։

"Ակսուեց ժողովն (ուր ներկայ էին իբրև 70 հոգիք) պարոն Կարապետ Յ. Վարդանէս եկեղեցականի յայտարարութեան բարձրաձայն ընթերցմամբն 'ի պարոն Ալեքսիք Դալստանէն. որ երբ վերջացաւ, առաջադրեց պարոն Յարութիւն Դ. Աբգարեանն և ընդունեց բոլոր ժողովքն, որ պարոն Պետրոս Յ. Սարգիսն լինի աթոռակալ, որ և կալաւ զաթոռն։

"Ընդմիջապէս սրանից յետ՝ երեսփոխան պարոն Կարապետ Յ. Վարդանէսն խնդրեց ժողովքիցն որ քընեն եկեղեցական մտից և ծախուց հաշուադրքերն, որոնք գրուած էին արդէն գրասեղանի վերայ. սակայն ժամանակի կարճութեան համար մին յատուկ քննութեան ենթակայ չեղան նոյն հաշուետուամարքն, քանզի ամենեքեան գրեթէ բաւարար ցոյց տուին իւրեանց՝ հաշուի ճշտութեան մասին. ուստի իսկոյն առաջադրեց պարոն Ի. Ղ. Շիրխօն և երկրորդեց պարոն Պօղոս Կարապետն զի պարոն Գէորգ Ալեքսեանն ընտրվի եկեղեցական 'ի տեղի պարոն Կ. Յ. Վարդանէսի. սակայն պարոն Ալեքսիք Դալստանն՝ ընդդէմ այս ընտրողութեան առաջարկեց և երկրորդեց պարոն Մալխաս Մալխասեանն, որ պարոն Կարապետ Յ. Վարդանէսն լինելով հաւատարիմ և ծանօթ եկեղեցական ամենայն արտաքին իրողութեանց, բաւոք կլինի թէ որ բարեհաճի մին տարի ևս մնալնոյն պաշտօնի մէջ։ Պարոն Ի. Ղ. Շիրխօն և իւր երկրորդողն թողին ժողովն և գնացին. այլփոքր ժամանակից յետ կրկին վերադարձան։ Իսկ պարոն Աթոռակալն խռովութիւն չծագելոյ համար ասաց, որ 'ի ձեռնքուէարկութեան որոշուի այս երկու ընտրութեանց մինն, և առաւելութեամբ 37 քուէից՝ ընդդէմ 32ի, ընտրեցաւ կրկին պարոն Կ. Յ. Վարդանէսն եկեղեցական՝ միայն մին տարւոյ համար։

"Յետ այսորիկ առաջադրեց պարոն Օտաւիր Ս. Ռիչանն և երկրորդեց պարոն Խաչիկ Յ. տէր Գուկասն, և հաւանելի եղև ժողովոյն որ պարոնայք Պետրոս Յ. Սարգիսն, Յարութիւն Գ. Աբգարն։ Ի. Ղ. Շիրխօն և Դ. Դ. Դալստանն լիցին կումիսարիք վասն միոյ ամի։

"Ի վերջոյ առաջարկուեց պարոն Թովմաս Մէլքումէն և երկրորդեց պարոն Դ. Դ. Դալստանն, որ շնորհակալութիւն մատուցվի նախկին կումիսարի պարոնաց Սէթ Յ. Աբգարեան, Յովհաննէս Ավդալ կրտսեր և Դ. Պ. Մելիքսէթին. և Աթոռակալին՝ վասն իւրեանց կրեալ աշխատանացն։

"Ահա՛ այսպէս վերջացաւ այս ժողովն, որ ինչպէս ասացինք, գոհութիւն Աստուծոյ որ ոք դատաստանական պատժոյ վերաբերելի բան չպատահեց. սակայն աթոռների վերայ կանգնել, որոտալ, միմեանց հակառակ խօսիլ ևս պակաս չէին։ Զարմանումանք որ մեր պատուելի համազգիքն Կալկաթու, որ արտաքին այլբաների մէջ նախանձախնդիր են հետևելՆերոպացւոց սովորութեան, ժողովք նստելու օրինակն չեն առնում՝ նորանցից. մայրաքաղաքիս Ընդղիացւոյ ժողովքներումն, ամենայն Հայազգ կվկայեն, որ երբոր մի պատուաւոր անձն կանգնեց և սկսեց խօսելն, միւսներն մտադրութեամբ լսելէն յետոյ, միւս մինն կերկրորդէ կամ կներհակի նորան. բայց մեր Հայոց ժողովքումն ամենեքեան միախումբ խօսումեն, և միմեանց լսող չկայ. և շատոնք կան որ յատուկ ժողովք են գումն պատուաւոր անձանց խօսքին ներհակելու համար իւրեանց առանձին կիրքն յառաջ տանելով, թէպէտև նորանց ասածներն լինին ճշմարիտ։ Յաւումենք այս անկարգութեան մասին. որոյ յառաջն առնելու համար կարծումենք որ թէ յետ այսու ժողովականաց մէջն որ ոք ընտրութիւն լինի, այսպիսի ազգային ժողովքներ առաւել յաջող ելք կունենան քան որքան մինչև ցայժմ ունեցած են»։

ԱԶԳՕԳՈՒՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ՄԻ

Յարգոյ մօսիւ Վանդանէն ուսումնական անձը նորէն ձեռք կառնու զգաստութիւնը՝ զոր թողուած էր 'ի պատճառս պարագայից ոմանց։ Ուստի այժմ առաջուան պէս, անգղիերէն և գաղղիերէն լեզուի մասնաւոր դասեր պիտի տայ չափաւոր գներով։

Մօսիւ Վանդանէն շարունակ տասներկու տարի դասատուութիւն ըրաւ Գերմանիայի մէջ. ուր պարտաւորեցաւ յառաջադոյն անաչառ հարցաքննութեանց պատասխանել Մունիխի, Տրէզդայի և Պէրլինի մէջ։ Ուստի այս երկարժամանակեայ կրթութենէն այնպիսի փորձառութիւն մի ստացաւ, որ ետքը Իզմիր վերադառնալուն, իւր մասնաւոր դասատուութիւնները մեծ յաջողութեամբ պսակուեցան։

Ա.յս պաշտօնին մէջ ունեցած իւր նախընթաց վարմունքը և յաջողութիւնը զօրաւոր պաշտպաններ են իրեն համար. որոց միջոցաւ կը յանձնէ զինքը Իզմիրի արժանայարգ և լուսաւորեալ հայազգի ժողովրդեան վստահութեանը։

Մօսիւ Վանդանէն յանձնառու կըլլայ նաև Հայ վաճառականաց զրաուցները երթալև անոնց առևտրական նամակները գրել անգղիերէն և գաղղիերէն լեզուաւ։ Նմանապէս նոյն լեզուօք ո՛ր և է գրուած կըշարադրէ և թարգմանութիւններ կընէ յունարէնէն, իտալերէնէն և գերմաներէնէն։

Ուզողը կրնայ գտնել զինքը մօսիւ Ժ. Բասթըլանին խանութը։

— Ուրախ սրտիւ կը ծանուցանենք թէ Մոսկուայի Համբաւաբեր Լուսոյ կիսամսեայ ազգօգուտ լրագիրը դարձեալ սկսաւ հրատարակուիլ նոյն մայրաքաղաքին կայսերական համալսարանին տպարանին մէջ։ Յիշեալ թերթին 43 թիւը, որ ապրիլի 20ին հրատարակուած է, արդէն մեր աչաց առջև ունիմք, և անոր խմբագիր յարգոյ պարոն Հարմայր Մսերեանց ուսումնական երիտասարդը կ'ըսէ թէ, "Համբաւաբերիս 44երորդ համարն պիտի հրատարակուի յուլիսի 1ին, եթէ բաժանորդաց թիւն հասանէ գոնէ մինչև 150, որովհետև տպագրութեան, թղթի և փոստի ծախքերը միայն հանելու համար՝ անպատճառ հարկաւոր են մեզ այդքան բաժանորդք»։

Սիրելի է մեզ հաւատալ թէ Հայոց ուսումնասէր և ազգասէր մասը կարողպիտի ըլլայ եթէ ոչ աւելի, գոնէ խնդրուած 150 բաժանորդագրութիւնները մատակարարել Համբաւաբերին, որպէս զի այս պատուական լրագիրը՝ իւր ընելու ծախուց փոխարէնը ստանալով, կարող ըլլայ շարունակել իւր հրատարակութիւնը։ Համբաւաբերին տարեկան արժէքը վեց քարտվանց է, և ուզողը կրնայ բաժանորդ գրուիլ Արշալուսոյ Արարատեան գրատունը։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ, 12 ՅՈՒՆԻՍԻ

Ըստ փափաքանաց և ըստ խնդրոյ իւր բոլոր ժողովրդեան, օգոստափառ Սուլթանը հաճեցաւ թոյլատալու որ իւր կենդանագիրը լուսանկարով առնուի։ Այս պատիւը՝ մօսիւ Մասօն կոչուած գաղղիացի վարպետ պատկերահանի մը վիճակեցաւ, որ շատ յաջողութեամբ և շուտովհանեց վերհափառ Ազատիւ Ազիզ Խանին օգոստափայլ պատկերը. ուսկից մօտ օրերս բազմաթիւ օրինակներ պիտի հանուի հասարակութեան բաժնուելու համար։

— Բարձրապատիւ Ֆուատ փաշային Մեծ-Նպարդոս կարգուելուն պատճառաւ քանիմը փոփոխութիւններ տեղի ունեցան պաշտօնէից խորհրդոյն մէջ։ Նախորդ Մեծ-Նպարդոս Բեամիլ փաշային վերստին յանձնուեցաւ Արդարութեան բարձրագոյն ժողովոյն նախագահութիւնը Սաֆվէթ փաշային տեղը, որ վաճառականութեան պաշտօնեայ անուանեցաւ։ Լթէմ փաշան վաճառականութեան վերատեսչութիւնը թողտալով՝ օսմանեան կայսերական Դրամանոցին կառավարիչ կարգեցաւ, իւր վերայ մնալով միշտ հրապարակական շինութեանց, հասարակաց դաստիարակութեան և կայսերական տպարանին վերատեսչութիւնը։

— Հրեայ ժողովրդեան և իւր գլխաւորաց մէջ եղած երկպառակութիւնը կը շարունակուի։ Ընդհանրական հասարակ ժողովրդեան կողմանէ բազմաթիւ պատգամաւորներ Մեծ-Նպարդոսին կառքին առջև ներկայանալով աղերսագիր մի մատուցին։ Նորին բարձրութիւնը իւր ձեռքը առնելովզայն՝ խոստացաւ աղերսարկուաց՝ թէ ուշադրութիւն պիտի մատուցանէ գանգատանացը, զոր կ'ընեն իրենց գլխաւորաց դէմ։

Հրէից լուսաւորեալ երևելիները կ'ուզեն որ ամեն կերպ ուսմունքը մատչելի ըլլայ ազգին բոլոր տղայոց. իսկ ժողովուրդը՝ ընդ ազդեցութեամբ ռաբբիներուն, որ հակառակ են դարուս յառաջադիմութեանը, կ'ուզեն արգելք ըլլալ այս ազգօգուտ տնօրէնութեանը. և ահա այս է պատճառը տարաձայնութեան, որ Կ. Պոլսոյ Հրէից հասարակութիւնը կը խռովէ։

— Մայրաքաղաքիս Աւստրիոյ դեսպանը երեկ մեկնեցաւ Վիէննա երթալու։ Բիւսթէնճէի ճանապարհաւ։

— Իզմիրի բնակիչները յօժարակամ սրտիւ ընծայեցին կայսերական կառավարութեանը բոլոր արժէքը առժամանակեայ դրամաթղթոյն, որ յուղարկուած էր նոյն նահանգը։

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 15 Յունիսի։

Մօտերս կայսերական հրովարտակաւ շքանշաններ և պաշտօնականութեան աստիճաններ շնորհուեցան քաղաքիս երևելի պաշտօնատարաց ոմանց, որոց անուանքն հետևեալներն են.

Իզմիրի մաքսապետ Շէֆքէթ Պէյը և համարակալ (մուհասէպէճի) Սալի—Բիզա Պէյը Մէճիտիէ կարգին երրորդ աստիճանի շքանշանը ընկալան. վոլիմիր մէմուրը Նէշէթ Պէյը նոյն կարգին չորրորդ աստիճանի շքանշանը ընկալաւ. և քարանթինայի տեսուչ Բաթիզի Պէյին հինգերորդ աստիճանի շքանշանը շնորհուեցաւ։

Սանիէ, այսինքն երկրորդ կարգի աստիճան շնորհուեցաւ Հիւսէին Էֆէնտիին, որ մեր Կառավարչին քէխեան և կնքատարն է, Էթէմ Էֆէնտիին, որ տեղական կառավարութեան առաջին գրագիրն է, Մէհմէտ Սալիէֆէնտիին, որ մէճլիսի քէպիրին գրագիրն է և Սիւլէյման—Պէյին, որ ՝ուսուցչական տեսչին նախորդ նախագահն էր։

Ոստիկանութեան տեսուչ Էմին—Պէյը արքունի ի սխոռապետութեան աստիճան ընկալաւ, քաղաքական մեծ ժողովոյն (մէճլիսի քէպիր) անդամ Պալասանեան Աստփան աղան բաւական, այսինքն չորրորդ աստիճան ընկալաւ և տեղական կառավարութեան թարգման Ֆիրան Էֆէնտիին խանէ, այսինքն հինգերորդ աստիճան շնորհուեցաւ։ Դարձեալ Եանաք օղլու հաճի Նիքօլին և Ընարդալը Զախարիան, որ ազգաւ Յոյն են, չորրորդ աստիճան ընկալան։ Բողոքականաց ազգապետ աղա Մանուկին և Հրէից ազգապետ սինեոր Եաքօ Կապայիին ևս չորրորդ աստիճան շնորհուեցաւ։

— Անցեալ շաբթու ոստիկանութեան (փոլիսիա) տեսուչ Էմին Պէյը օսմանեան սպառազինեալներով մի Սրշիպեղաղոսի փոքրիկ կղզիները երթալով և հարկաւոր եղած տեղեկութիւնները ձեռք բերելով, բնական զօրքով Սյմիրլիի չրջականները ցամաքը եկաւ և այն տեղերան վրայն հինգ գլխաւոր աւազակ բռնեց, որոց քովը դողցուած շատ ապրանքներ կային։ Այս աւազակները՝ Էմին Պէյը իւր հետը Իզմիր բերաւ. ուր բռնատարկուեցան և անոնց օրինաւոր հարցաքննութիւնը արդէն սկսաւ։

— Ամէնքի Գաղղիոյ դեսպանատան խորհրդոյ քարտուղար մօսիւ Բասանի տը Բուրդուա, ընկերութեամբ իւր լծակցին, Կոստանդնուպօլսէն հասաւ Իզմիր. ուր շաբաթ մի մնալէ ետև, ամսոյս 11ին երեքշաբթի օրը գաղղիական շոգենաւով մեկնեցաւ Ամէնը վերադառնալու։

— Յունաստանի ազգային ժողովոյն դէմ ծանր գանգատներ կ'ըլլան, թէ արդարութիւնը և ազգին ընդհանուր օգուտը մէկ կողմ ձգելովանձնական կիրից և մասնաւոր օգտից կը ծառայէ։ Այսոնց մէջ նշանակութեան արժանի է տարագրութիւնը, զոր յիշեալ ժողովոյն մեծագոյն մասը կը պահանջէ, վասն այն պաշտօնատարաց, որոնք հաստատութեամբ ծառայելին Օթոն թագաւորին կառավարութեանը և չուզեցին գործակից ըլլալ ապստամբութեանը։

— Իզմիրի Լատինայոց հոգեւոր հովիւ Սրսք-քիսրէդրա արքեպիսկոպոսը, որ մինչև Այտրն ճանապարհորդութիւն մի ընելու դադաղած էր, երկու շաբթի երևելիին վերադարձաւ 'ի քաղաքս։

— Միատր Վ. Ս. Նէյլ, որ «Պրիդիշ էնտ Ամերիքէն Էքսչէնճ Պէնք» կոչուած Դրամանոցին կառավարիչներէն մէկն է և միանգամայն Մանչէսթէրի Նէյլ Պրոտէրս մեծ վաճառականն գլխաւորն է, շաբաթէ մը 'ի վեր Իզմիր կը գտնուի։ Այս երևելի անձին ճանապարհորդութեանը պատճառը՝ որ Կոստանդնուպօլսէն կու գայ ու Եկիպտոս պիտի երթայ, Անատոլուի մէջ բամբակի մշակութեան խնդիրը քննել է ու անոր զարգացմանը օգնել ըստ ամենայն մասին։

— Այս գիշեր, մեր վսեմափայլ ընդհանուր կառավարիչը փառաւոր պարահանդէս մի կ'ընէ 'ի պատիւ տարեդարձի գահակալութեան օգոստափառ Սուլթան Ապտուլ—Ազիզ Խանին։

Այս պարահանդէսը՝ տեղական կառավարութեան պաշտօնը երրորդական սովորութեանց համեմատ պիտի ըլլայ, և ուր հրաւիրուած են քաղաքական և զինուորական կառավարիչները, բոլոր հիւպատոսները և քաղաքիս և երրորդական տեղացի երևելի անձինք (բենց ընտանեօքն։

Նորին կայսերական Վեհափառութեան գահակալութեան տարեդարձը թէպտև անցեալ տարի մուհարրէմին 10ին կատարեցաւ, սակայն միայն այս տարուան համար, ըստ հրամանի օգոստափառ Սուլթանին, նոյն ամսոյն 12ին, այսինքն յունիսի 16ին կիրակի օրը պիտի կատարուի։ Վսեմափայլ Ահմէտ փաշա մեր կուսակալը շրջարերական նամակաւ մի քաղաքիս հիւպատոսաց իմացուց այս լուրը։

— Քաղաքիս նոր մաքսատան քարտէրի չինը ըստ մեծի մասին ըմբնցաւ և Եւրոպայէն եկած ապրանաց համար յատկացեալ հին մաքսատունը արդէն փոխադրեցաւ 'ի յիշեալ ընդարձակ ու գեղեցիկ չինը. որ պատիւ կ'ընէ մեր վսեմափայլ մաքսապետ Շէֆքէթ Պէյին։

Մինչև յայսօր վաճառականաց ապրանքը շատ անգամ ոնձրևի ներքև կամ արևուն մէջ կը մնային, կը վնասուէին և հրկիզութեան վտանգէն ապահով չէին՝ հին մաքսատան փոքրութեանը և ուխտակաշէն ըլլալուն պատճառաւ։ Բայց այժմ այս ամեն անտեղութիւնները և դժուարութիւնները անհետ եղան շնորհիւ կայսերական կառավարութեան և բարենախանձ ու անխոնջ ջանիւք մեծաշուք Շէֆքէթ—Պէյին. որուն ուշադիր վարչութիւնը ու գործունէութիւնը ամենայն գովեստ արժանի է։

ԾՈՎՈՒ ԲԱՂՆԻՔ Ի ՊԷՏՍ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Սիմեոր Էմմանուէլ Պասի պարկեշտ անձը, ինչպէս ամեն տարի՝ այս տարի ալ վերահաստատեց իւր ծովու բաղնիքը Հոյանտիոյ հիւպատոսարանին դուրսը Մաթեիզին նաւամատոյցը (խսքէլէ)։ Այս բաղնիքը, որ մասնաւոր շատ սենեակներէ բաղկացեալ է, ծովեզերքին դէպ 'ի ծովը բաւական յառաջ զացած ևն, ու նաւամատոյցը երբալու ատեն աջ կող ը կ'իյնայ։

ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ԴԵՂ ՄԸ

Սպեղանի թոմայի Հոլօուէյ։

Կրսեն թէ մարդկային մտաց ամեն արտադրութիւնները ժամանակ մը տևելէ ետև, նոր գիւտեր անոնց տեղը կը բռնեն։ Բայց այս խօսքը այս դեղին չվերաբերիր. վասնզի օրուան մը համար չէ այլ մշտատև է անոր ներգործութիւնը. ըստ որում աշեան մէջ եղած հիւանդութեանց արմատները կը ջնջէ և բժշկութեան արհեստն ալ անկէց աւելի բան մը չկրնար ձեռք բերել։ Այս սպեղանին մասին և մարմնոյն մանրաթելերուն մէջէն անցնելով, ինչպէս որ չուռը ծակելից բանէ մը կանցնի, կերթայ կը դանէ խայլ պարանոցի, օձիկ, ուռոյցք և քաղցկեղ ըսուած ախտերուն արմատը, նմանապէս գէշ վիրաց և պալարներու մնացորդաց որ աշեան շրջաբերութիւնը կաւրին, և անոնց ապականութիւնը անհետ կընէ։

Ցաւ սրունից։

Հոլլօուէյի սպեղանին ամեն դէպքերու մէջ կը բժշկէ սրունից (պալոցը) ցաւերը թէեւ քանի տարուան ըլլայ։ Որչափ կարծր գունաթափ և ուռեցած ըլլայ մարմինը, այս ատոր չկրնար դիմանալ, եթէ յիշեալ սպեղանին օրը երկու անգամ առատապէս դրուի ցաւած տեղը և ալեկ մը չիրուի։ Յետոյ նոյն սպեղանիէն լաթի մը վրայ շատկեկ քսելով ցաւած տեղը ծածկելու է։ Այս կերպիւ եթէ շարունակ հոգ տարուի, վատառողջ հիւթերը դուրս կելլեն։ Վերքերը քիչ ժամանակուան մէջ յարմատոց անտի կը բժշկուին և սրունից միւս մասերը իրենց բնական երևոյթը դարձեալ կը ստանան։

Հին վերք, խոց և քաղցկեղ։

Խոյլ պարանոցի, և ուրիշ խոցերը, որչափ և հնացեալ ըլլան, շուտով կը բժշկուին Հոլլօուէյի սպեղանին և դեղահատերը գործածելով։ Այս դեղին ներգործութիւնը պալարաց և շարաւալից քաղցեղաց վրայ գրեթէ հրաշալի է. քանզի աւելի բերանը անոնց վրայէն կը հանէ զեղոյնը որ զխոցը կը բանեցնէ միշտ։ և հետևաբար կը բժշկէ զանոնք։

Կծկումն ջղաց և կարծրութիւն 'ի յօդաւորութիւնս (օյնաք եէրի)։

Այս ախտերն ևս շուտով կը բժշկուին Հոլլօուէյի սպեղանիով. որ իւր ներգործութեամբը երևելի հանդիսացաւ նաև անդամալուծութեան շատ դէպքերու մէջ։

Տենտեսութիւն։

Այս սպեղանին տենդատեսութեան (մայասըլ) ամենէն վտանգաւոր դէպքերը կը բժշկէ, եթէ գործածեն զայն՝ ինչպէս որ պատուիրեալ է ծանուցագրոյն մէջ։

Մորթային հիւանդութիւնք։

Խոլաւարաները (գապարճիգ), չոր արտաքս յարմակոնները և մարգոյս մարմնոյն ամեն գրգռութիւնները անհրաժեշտ կելլան քանի մը անգամ այս սպեղանին քսելով։ Դուրս տալը սովորաբար արտաշնչութեան պակասութենէն կը պատճառուի, և ըստ որում այս սպեղանին ներս մտնելով կը բանայ անմիջապէս մարմնոյն ծակտիկը և կը դրաւէ զարդարումը. ասա կերպիւ հիւանդութիւնը անհետ կը ելլայ։ Այն սիկինները, որոց երեսը և բազուկները ագեղաշատեալ են մարմնոյն հիւանդութիւններով, կրնան ասոնց մաքրացուցիչ զօրաւոր դեղը գործածելով, շուտով անհետ ընել նոյն արգելութիւնները և դարձեալ ձեռք բերել մարմնոյն բնական գոյնը և կակղութիւնը։

Այս սպեղանին յատկապէս օգտակար է հետևեալ ախտից։

Ուռոյցք։ Քաղցկեղ (չիրիքանէ)։ Կորուածք։ Գելլուն կամ կծկումն միանգամ կամ ջղաց (սինիր չէքիլմէսի)։ Կոշտուռից (նասը)։ Խօթութիւնք մորթոյ։ Ցօդացաւութիւն։ Խաղաւարտ (սպան)։ Ջրգողութիւն (սըսգա)։ Նեղաբերան և լանխոր վերք (ֆիսթիւլ)։ Ոտնացաւութիւն (նիգրիս)։ Սերմնակաթութիւն (պէլ սօվուքլուղու)։ Քոս։ Լեռդի հիւանդութիւնք։ Խոյլ պարանոցի։ Ցաւ պարանոցի։ Ափրոդիտեան ախտ։ Դող ցաւագին (թիք տուլուրէս)։

Այս սպեղանին, որ կը շինուի զանոնք գանոզին անձնական վերակացութեամբը, անոր ընդհանուր գործարանաց մէջ կրծախուին 'ի Լոնտոն Մէրէնթ կոչուած թաղը թիւ 244, և 'ի Նոր Եորգ Մաշիսէ Լէն թաղը թիւ 80։ Իսկ ուրիշ երկիրները, իւր գործակալաց քով կը գտնուին. որոց անունները հետևեալներն են. Իզմիր՝ Իքար Ֆրէր, Կոստանդնուպօլիս՝ Ա. Սթամբա և Ֆ. Տէլլասուտա, Աղէքսանդրիա՝ Ֆ. Բէրրինի. Իմատի՝ Կայլորտի. Քիոս կղզին՝ Ճ. Սթիերովիչ. Մալթա՝ Է. Սիւլր. Պուքրէշ՝ Էլիզա Վուայդ։

Յիշեալ սպեղանիին տուփերը զանազան մեծութեամբ են և կը վաճառուին 9, 22, 33, 88, 176 և 264 ղուռուշի իւրաքանչիւրը, և ամէն մէկուն մէջ հայերէն լեզուաւ ծանուցագիր մը կայ, որ այս սպեղանիին գործածութեան վրայօք մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ։

Խմբագիր—տէր լրագրոյս,
Ղուկաս Գ. Պալտալարեան։

ԻՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅՑ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ